

Hangon lintuaseman vuosi 2010

Teksti **Aleksi Lehikoinen**

Aseman 32. toimintavuosi jatkui edellisvuosien tapaan. Asema oli miehittettynä 363 vuorokautta. Hyvästä miehittäjätilanteesta huolimatta uudet miehittäjät ovat tervetulleita asemalle. Asemalla yöpyi vuoden aikana yhteensä 69 miehittäjää (yhteensä miehitysvuorokausia oli 1250), asemalle järjestettiin 12 bussiretkettä, ja päiväretkeilijöitä kävi vuoden aikana 273. Asemanhoitajina vuonna 2010 toimivat Petteri Lehikoinen (varaukset) ja Aleksi Lehikoinen (aineistoasiat). Taloudenhoitajana toimi Johan Ekroos.

Kevään päämiehittäjiä olivat Aatu Vattulainen (181 vrk), Aleksi Mikola (30), Hanna Hyvönen ja Joonatan Toivanen (24) sekä Jonne von Hertzen, Risto Nevanlinna ja Petteri Lehikoinen (21). Syksyn viisi aktiivisinta miehittäjää olivat Aatu Vattulainen (180), Aleksi Mikola (77), Joonatan Toivanen ja Jarkko Santaharju (35) sekä Risto Nevanlinna (26).

Päiväretkeläisten määrä kasvoi vuodesta 2009 noin 50%, mikä työllisti asemanhoitajaa huomattavasti. Varaukset tulisi tehdä aina ajoissa, mieluiten sähköpostitse ja vähintään kolme arkipäivää ennen retkeä. Vuoden 2010 alusta alkaen 5 euron käyntimaksu on ollut päiväretkeilijöillekin pakollinen. Asemalla yöpyville vuosimaksu on 20€ (opiskelijoille ja työttömille 10€).

Tutkimus- ja julkaisutoiminta

Aseman julkaisutoiminta jatkui pir-

teänä, ja vuodelle 2010 kirjattiin kuusi Halias-aiheista julkaisua. Perinteisten Linnut-vuosikirjassa ja Tringa-lehdessä julkaistujen vuosikertomusten (Lehikoinen 2010a, b) lisäksi Haliaksen aineistoa käytettiin mm. Andreas Lindénin väitöskirjassa käpytikkojen vaelluskäyttäytymistä käsittelevässä osatyössä (Lindén 2010). Ilmastomuutoksen vaikutusta varpushaukan vuosikiertoon käsittelevässä artikkelissa hyödynnettiin Haliaksen muuttoaineistoa (Lehikoinen ym. 2010). Lintujen vuorokausirytmikkaa tutkittiin yli sadan lajin osalta käyttäen Haliaksen rengastusaineistoa (Lehikoinen ym. 2011). Haliaksen aineistolla oli myös keskeinen rooli lintujen esiintymisen kuvaamisessa loppuvuodesta julkaistussa Uudenmaan linnusto -kirjassa (Solonen ym. 2010).

Halias-aiheisia artikkeleita voi käydä lataamassa aseman internet-sivujen julkaisuluettelosta, joka sisälsi vuoden 2010 lopussa yhteensä 89 Halias-aiheista julkaisua. Aseman internet-sivuilla pidettävään blogiin kertyi vuoden aikana 11 tiedotetta aseman tuoreimmista kuulumisista.

Halias kuuluu yhdessä Tvärminnen eläintieteellisen aseman kanssa läntisen Suomenlahden pitkäaikaisen ekologisten havaintosarjojen seurantaverkoston (Western Gulf of Finland LTER-site WelFin). LTER-kohteiden yhteisellä EU-rahoituksella luotiin Tvärminnen sivuille internet-portaali, jossa esitellään mm. Hangon

lintuaseman pitkäaikaisia muuttajamäärien muutoksia Tringa-lehdessä 4/2008 julkaistun artikkelin perusteella. Aineistoa on tarkoitus päivittää niin, että vuosittaiset indeksit olisivat nähtävillä portaalin sivuilta. Lisäksi portaalin kautta voi tutustua mm. mitä lintuluotoja lintuaseman toimesta on kartoitettu Tulliniemen alueella. 29.9. julkistettu portaali sai julkisuutta mm. Helsingin Sanomissa. Portaali löytyy osoitteesta:

maps.tvärminne.helsinki.fi/.

Hangon lintuasemalle myönnettiin ympäristöpalkinto

Vuorineuvoksetar Sophie von Julins Stiftelse -säätiö myönsi 27.1.2010 Hangon lintuasemalle Länsi-Uudenmaan vuoden ympäristöpalkinnon. Palkinto myönnettiin kolme vuosikymmentä jatkuneesta aktiivisesta aatteellisesta toiminnasta, joka on antanut korvaamattoman tärkeää tietoa ympäristössä tapahtuneista muutoksista sekä edesauttanut säilyttämään ihmisen yhteyttä luontoon. 10 000 euron ympäristöpalkinnon vastaanottivat tringalaiset Johan Ekroos ja Petteri Lehikoinen Raaseporin Fiskarsissa. Asema-toimikunta päätti käyttää rahan asemarakennuksen kunnostamiseen, jotta toiminta asemalla voisi jatkua entistä paremmissa olosuhteissa.

Alkuvuodesta 2010 saatiin jälleen positiivisia uutisia. Halias oli saanut yhteispohjoismaalaista tutkimusrahoitusta norjalaisen Nils Christian Stensethin vetämän CEES -ryhmän

johdolla. Rahoitus on vuosille 2010–2013 ja noin 190 000 Norjan kruunua eli noin 23 000 euroa. Tämä rahoitus on tarkoitettu pyhittää tutkimuskäyttöön.

Hangon lintuasema osallistui myös Vapaasataman 50-vuotisjuhliin toukokuussa 2010.

Asematoiminnan kehittäminen

Aseman viereen vuonna 2008 nousseen huoltorakennuksen ulkoseinät ja sisätilat viimeisteltiin vuoden 2010 aikana. Huoltorakennukseen siirrettiin itse asemarakennuksessa sijainnut rengastuslaboratorio, ja myös asemalla olleista työkaluista valtaosa siirtyi huoltorakennukseen väljentäen asemarakennuksen tilaratkaisuja. Aseman ulko-ovi vaihdettiin uuteen ja eteinen eristettiin lämpötalouden parantamiseksi. Asemalle hankittiin lisäksi kaksi uutta vuolukiviunina vanhojen, jo rapistuneiden takkojen tilalle.

Halias osallistui Tringan nimisessä aktiivisesti vuonna 2008 käynnistyneeseen Metsähallituksen vetämän Tulliniemen käyttö- ja hoitosuunni-

telman laadintaan. Uusi suunnitelma korvaa lähes 20 vuotta vanhan suunnitelman ja linjaa mm. alueella retkeilyä. Kasvavan päiväretkeiläisten määrän takia mm. aseman vakiohavainnointiin tarkoitettu bunkkeri on pyhitetty vain asemalla yöpyvien käyttöön ellei asiasta sovita erikseen. Päiväretkeiläisille suositellaankin havainnointipaikaksi Uddskatanin eteläkärjessä sijaitsevaa eteläkalliota, joka on lähes yhtä hyvä ja ajoittain jopa parempi kuvaus- ja stajauspaikka kuin bunkkeri. Päiväretkeilijät saavat lisäksi liikkua vain määrättyjä merkittyjä polkuja pitkin (ks. ohjeet Haliaksen nettisivuilta).

Lintuaseman päivitetty ohjeet otettiin käyttöön alkuvuodesta. Uusiina toimintamuotoina tulivat vuodesta 2010 alkaen ns. vakiopyynti ja pöllövakio, jossa verkkopyynnin määrää ja

aikaa on vakioitu siten, että vertailukelpoisuus paranee, mutta samalla vertailukelpoisuus edellisiin vuosiin säilyy. Uusien ohjeiden myötä asema siirtyi Pekka Ikosen kehittämään tietokantaohjelmaan, joka mahdollistaa muuttolomakkeiden tarkkojen tietojen sekä iltahuudon tallentamisen päivittäin suoraan tietokoneelle.

Aseman retkitoimintaa kehitettiin järjestämällä kaksi erityisesti nuorille lintuharrastajille suunnattua viikonloppuretkettä. Huhti- ja heinäkuiset retket olivat suosittuja ja niitä jatketaan tulevinakin vuosina yhteistyössä Tringan nuorisosaaston kanssa.

lajilyhenne <i>species</i>	kevät <i>spring</i>	syksy <i>autumn</i>	yht. <i>total</i>
ACC GEN		5	5
ACC NIS		314	314
FAL TIN		1	1
FAL SUB		1	1
TET RIX		1	1
CAL FER		1	1
CAL ALP		22	22
PHI PUG		1	1
GAL GAL		1	1
SCO RUS		2	2
TRI GLA		26	26
ARE INT		1	1
COL PAL	1	6	7
CUC CAN		6	6
ASI OTU		2	2
AEG FUN		2	2
CAP EUR		3	3
JYN TOR		5	5
DRY MAR		4	4
DEN MAJ		7	7
DEN LEU		1	1
DEN MIN		9	9
HIR RUS	1	0	1
ANT TRI	2	30	32
MOT ALB	3	0	3
BOM GAR		447	447
TRO TRO	3	46	49
PRU MOD	1	32	33
ERI RUB	48	404	452
LUS LUS	3	3	6
LUS SVE	2	4	6
PHO PHO	13	38	51
SAX RUB		2	2
OEN OEN	1	0	1
TUR MER	8	20	28
TUR PIL	2	14	16
TUR PHI	2	33	35
TUR ILI		6	6
TUR VIS		4	4
LOC NAE	1	1	2
ACR SCH	2	7	9
ACR DUM	1	0	1
ACR RIS	3	1	4
ACR SCI	2	1	3
HIP ICT	9	6	15
SYL CUR	66	117	183
SYL COM	14	38	52
SYL BOR	14	143	157
SYL ATR	11	85	96
PHY PRO		1	1
PHY INO		2	2
PHY SIB		12	12
PHY COL	17	59	76
PHY LUS	97	481	578
REG REG	6	442	448
MUS STR	7	19	26
FIC PAR	3	18	21
FIC HYP	16	35	51
AEG CAU		228	228
PAR MON		509	509

lajilyhenne <i>species</i>	kevät <i>spring</i>	syksy <i>autumn</i>	yht. <i>total</i>
PAR CRI	1	32	33
PAR ATE	1	152	153
PAR CAE	5	1674	1679
PAR MAJ	9	1527	1536
SIT EUR		2	2
CER FAM		60	60
LAN COL	2	3	5
GAR GLA		83	83
NUC CAR		3	3
COR NIX		1	1
STU VUL		3	3
PAS MON		8	8
FRI COE	39	112	151
FRI MON	3	5	8
CAR CHL	15	62	77
CAR CAR	2	0	2
CAR SPI	67	145	212
CAR MEA	2	81	83
LOX CUR		1	1
CAR ERY	4	0	4
PYR PYR		80	80
COC COC	1	0	1
EMB CIT		1	1
EMB RUS		1	1
EMB SCH		1	1
YHT. TOTAL	510	7746	8256

Taulukko 1.
Lajikohtaiset kevät ja syysrengastusmäärät
Hangon lintuasemalla vuonna 2010.

Lintuhavainnot

Asemalla havaittiin vuoden aikana 233 lintulajia. Rengastajatilanne oli hyvä: lähes yhtäjaksoinen rengastus saatiin järjestettyä 24.7.–7.11. väliseksi ajaksi. Rengastuksia kertyi hieman keskiarvoa vähemmän (8250 lintua, 85 lajia) (Taulukko 1).

Talvi

Alkutilvesta meri oli vielä avoin ja vesilintuja nähtiin mukavia määriä, mm. 3.1. sinisorsa 600p, telkkä 250p ja 14.1. kyhmyjoutsen 270p. Meri jäättyi tammikuun lopulla, ja jäätyvä meri pakotti myös merikotkat siirtymään vesilintujen perässä. Yleensä talven suurimmat kotkamäärät nähdään meren juuri jäädyttyä, niin myös vuonna 2010: 25.1. merikotka 23p.

Kevät

Kevätmuuton käynnistivät pitkän ja lumisen talven jälkeen vesi- ja lokkinnut. Ensimmäinen haahkapari havaittiin jo 5.3. Keski-Euroopan kylmä

talvi oli ilmeisesti kurittanut usean lajin talvehtijämääriä; esimerkiksi kangaskiurun, peukaloisen ja puukiipijän kevätmäärät ovat olleet yhtä vähäisiä viimeksi yli kymmenen vuotta sitten. Tästä huolimatta komeita muuttoa ja kerääntymiä havaittiin pitkin kevättä. 26.3. muutti 862 kiurua ja 4.4. laskettiin asema-alueelta 47 paikallista lehtokurppaa. 8.5. rynnistivät suokukot (553m) ja lirot (1015m) ennätysrunsa Tornien taiston kunniaksi. Halias sijoittui taistossa komeasti 15:nneksi 91 lajilla. 10.5. havaittiin upea 90 alliahaahkan parvi ja 29.5. nähtiin Haliaksella hyvä sepelhanhimuutto 15509m. Kevään kurkisumma oli historian toiseksi paras: yhteensä 13012m, paras päivä 14.4. 2788m.

Kesä

Uddskatanin niemen asema-alueella todettiin pesimäselvityksissä kaksi tylli- ja käenpiikaparia sekä mm. luh-takerttusen, tiltaltin ja urpiaisen revii-rit. Erikoista oli satakielien revii-ri määrän putoaminen puoleen normaalisti (vain 3). Vesilintujen poikastuotoissa oli huomattavia eroja. Haahkal-la pesimämenestys oli huonoin sitten vuoden 2003 (loppulaskennassa 29.6. 239 pull), ja kyhmyjoutsenella havaittiin myös vain yksi poikue. Meri- ja valkuposkihahilla sekä isokoskelolla poikueita havaittiin sen sijaan normaalisti tai jopa keskimääräistä paremmin. Kesää piristivät riuttatiira 24.6. ja keltahemppe 12.–21.6. Kesäkuun muuttajista voisi mainita 5.–10.7. muuttaneet 2028 vihervarpusta sekä kuovin (19.6. 457m) ja naurulokin (17.7. 920m) syysmuuton huiput.

Syksy

Nuorisajaoston viikonloppuretkellä juhlisti näyttävä kahlaajien syysmuutto: 24.7. jänkäsirriäinen 15m ja liro peräti 1704m tuhnuisessa ja pohjoistuulisessa säässä. Komeita muuttoa nähtiin myös myöhemmin syksyllä. 24.8. muutti 4263 metsäkivistä ja 29.8. 2844 räystäspääskyä, joista 2800 käytännössä yhtenä parvena klo 10:30–45. Muuttavia sepelkyyhkyä (yhteensä 72451m, paras 26.9.

33460m), käkiä (85m, paras 19.8. 17m), rautiaisia (1326m, paras 25.9. 397m) ja tikkejä (459m, paras 16.10. 69m) havaittiin ennätysmäärin. Myös pikkusieppo esiintyi poikkeuksellisen runsaana (yht. 74p 18r, paras 18.9. 13p). Syksyn kurkisumma (28466m, parhaat 22.9. 11178m ja 26.9. 12596m) rikkoi edellisen kolmen vuoden takaisen ennätyksen yli 7000 yksilöllä! Viherpeippomäärät elpyivät viime vuoden notkahduksesta (21553m; v. 2009 2462m). 26.9. nähtiin komea hanhimmuutto 14672m, joista valtaosa oli valkuposkivanhan.

Mustavariksella todettiin toinen nollasyksy peräkanaa. Lajin muuttajamäärät ovat vähentyneet huolestuttavasti sekä keväällä että syksyllä (kuva 1). Myös variksilla muuttajamäärät ovat vähentyneet, ja tämä oli toinen syksy peräkkäin kun jäättiin alle 1000 muuttavan yksilön (924m).

Petolintujen osalta syksy oli mielenkiintoinen. Kanahaukkoja nähtiin ilmeisesti alhaisen pesimäkannan takia alle puolet normaalista vain 35m22p (kuva 2), mutta varpushaukasumma jäi vain muutamalla kymmenellä 2005 vuoden ennätyksestä (7426m 233p; paras 25.9. 477m). Mehiläishaukka oli ehdottomasti yksi syksyn yllättäjästä, ja muuttajamäärät olivat yli kaksinkertaisia aikaisempaan ennätykseen nähden (623m). Laji on valtakunnallisesti taantuva, ja siksi erityisen ilahduttavaa oli nuorten lintujen suuri määrä syyskuun puolivälissä, mm. 18.9. 173m (uusi asemaennätys). Ampuhaukan syksy oli toiseksi paras (84m, paras 26.9. 18m; kuva 3), kuten myös muuttohaukalla (21m) ja kalasääskellä 53m. Myös tuulihaukalla syksyn summa oli heikosta myyrätilanteesta huolimatta kolmanneksi paras (208m, paras 10.9. 33m). Nuoli-haukka sivusi ennätystään (129m, paras 11.9. 27m). Maakotkilla oli kolmas heikompi vuosi peräkkäin, yhteensä vain 6m. Piekanoja nähtiin alle puolet keskimääräisestä, yht. 17m.

Paavo Junttila stajaa talvisessa maisemassa.
© **Aleksi Lehikoinen**, Halias 5.4.2010

Syksyn ainoa rengastettu **hippiäisuunilintu** *Phylloscopus proregulus* poseeraa rengastajan kädessä © **Aleksi Lehikoinen**, Halias 16.10.2010

Vaelluslinnut

Vaellussyksy ei jättänyt tänäkään vuonna kylmäksi. Ennätysksiä rikkovivat tällä kertaa närhi ja hömötiainen, ja vaelluksesta tiedotettiin mm. Suomen Luonnon sivuilla (Lehikoinen

2010c). Heikon myyrävuoden takia syksyn pöllösummat olivat varsin vaatimattomia: varpuspöllö 1p, lehtopöllö 1p, sarvipöllö 7p (2r), suopöllö 4p 5m, ja helmipöllö 2r.

Haliaksella rengastettiin koko vuonna vain yksi **nokkavarpunen** *Coccothraustes coccothraustes*. © **Aleksi Lehikoinen**, Halias 5.4.2010

Tikkoja oli liikkeellä jonkin verran. Voimakkaimmin liikkui edellisvuosiin verrattuna pikkutikat (122m 33p 9r). Käpytikkoja (174m 20p 7r), pohjantikkoja (4m), valkoselkätikkoja (4m 1r) ja harmaapäätikkoja (2m4p) nähtiin kohtalaisesti, palokärjet liikkui niukasti, 21m 17p 4r.

Tilhet olivat syksyllä kateissa (syksyn summa 15650m 1218p 447r). Taviokuurnia havaittiin yhteensä 4m lokakuun lopulla.

Hömötiaisten vaellus oli historian kolmanneksi voimakkain (4518m, 431p 509r, paras 20.9. 2971m, joka on uusi päiväkohtainen ennätys). Kuusitiaisilla (1812m 108p 153r) ja pyrstötaisilla (546m 295p 228r) vaellus oli keskimääräistä heikompi. Talitiaisista (13219m 1527r) ja sinitiaisista (16787m 1674r) nähtiin sentään keskinkertaisesti. Töyhtötaiset olivat yllättäen myös liikekannalla, ja havaitut 58m 130p kärjessä (32r) oli uusi syksyinen runsausennätys. Pähkinänakkeleita havaittiin keskimääräistä paremmin 18m 5p 2r.

Pähkinähakeilla vaellus oli vai- su (104m 6p 3r), mutta närhien syksyinen rynnistys ei jäänyt keneltäkään huomaamatta! Syksyn summa (8766m 21p 83r, paras 25.9. 3265m) on yli kaksi kertaa suurempi kuin aikaisempi syysennätys. Yleisesti ottaen syksyiset närhivaellukset ovat yleistyneet. Pikkukäpylinnut liikkui runsaasti (1899m 10p, sis. määrittämättömät käpylinnut). Kirjosiipikäpylintu

nähtiin viidesti ja isokäpylintuja (68m 10p) liikkui kohtalaisesti. Muista koppanokista varpusia liikkui kohtalaisesti 139m 15p, mutta pikkuvarpusilla oli ennätysmeininki (yhteensä 1632m 12p, paras 11.10. 230m).

Harvinaisuudet

Uusia asemalajeja havaittiin yksi: taigakirvinen 30.10. Muita harvinaisuushavaintoja olivat mm. arokotka 4.9., lyhytvarvaskiurut 4.11. ja 10.-17.11., pussitiainen 14.5., keväinen avosetti ja sitruunavästäräkki, pari syksyistä tunturikihua ja heinäkurppaa, heinäkuinen mustapyrstökuiri, pari keltahemppoa, kolme hippiäis- ja taigauunilintua sekä kolme punajalka-

haukkaa. Kuriositeettina mainittakoon, että aseman kolmas ja neljäs faasani (a2p) havaittiin 6.-8.11.

Kiitokset

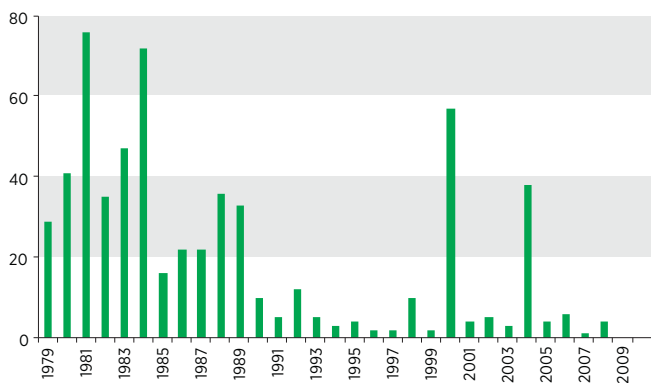
Suomen Kulttuurirahaston apurahan turvin pystyttiin taas maksamaan syyskauden havainnoijille ja rengastajille päivärahaa. YIT tuki aseman huoltorakennuksen rakentamista. Suuri kiitos kuuluu kaikille vuoden 2010 miehittäjille, talkoolaisille ja asemamaksun maksaneille. Seppo Niirinen kokosi aseman rengastukset, siitä lämmin kiitos! Voit tukea lintuaseman toimintaa maksamalla asemamaksun tai tekemällä lahjoituksen aseman tilille 101430-205266.

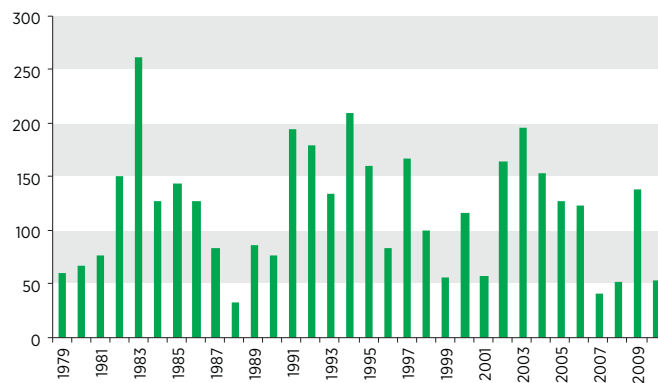
Kulorastaia *Turdus viscivorus* rengastettiin syyskaudella neljä.
© **Aleksi Lehikoinen**, Halias 2.10.2010

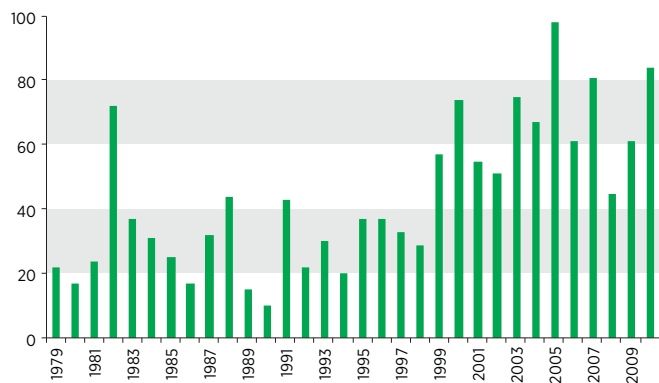
Rantakäärme.
© **Aleksi Lehikoinen**, Halias 13.5.2010

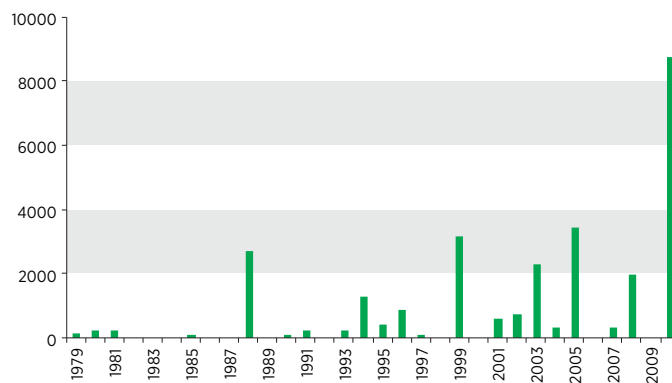
Kuva 1. **Mustavariksen** *Corvus frugilegus* syysmäärät Hangon lintuasemalla vuosina 1979–2010.

Kuva 2. **Kanahaukan** *Accipiter gentilis* syysmäärät Hangon lintuasemalla vuosina 1979–2010.

Kuva 3. **Ampuhaukan** *Falco columbarius* syysmäärät Hangon lintuasemalla vuosina 1979–2010.

Kuva 4. **Närhen** *Garrulus glandarius* syysmäärät Hangon lintuasemalla vuosina 1979–2010.

LÄHDELUETTELO

Lindén, A. 2010: Conceptual and statistical modelling of environmental effects in population dynamics.

Ph. D. Thesis. Helsingin yliopisto.

Lehikoinen, A. 2010a: Haliaksen vuosikertomus 2009. — — Tringa 37: 44–49.

Lehikoinen, A. 2010a: Haliaksen vuosikertomus 2009. — Tringa 37: 44–49.

Lehikoinen, A. 2010b: Halias. — — Julkaisussa Lampinen, M. (toim.): Suomen lintuasemien toiminta vuonna 2009. Linnut-vuosikirja 2009: 120–121.

Lehikoinen, A. 2010c: Närhet ja hömötiaiset liikkeellä. — Suomen Luonto 69(8): 26–29.

Lehikoinen, A., Saurola, P., Valkama, J., Lindén, A. & Byholm, P. 2010: Life history events of the Eurasian sparrowhawk in changing climate. — Journal of Avian Biology 41: 627–636.

Lehikoinen, P., Vähätalo, A., Lehikoinen, A., Ekroos, J., Jaatinen, K., Velmala, W. & Välimäki, K. 2011: Lintujen vuorokausiaktiivisuus rengastusten perusteella Hangon lintuasemalla. — Tringa 38: 208–244.

Solonen, T., Lehikoinen, A. & Lammi, E. 2010: Uudenmaan linnusto – Lajisto, levinneisyys ja runsaus. Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys. 511 s.

Asemanhoitajat:

Aleksi Lehikoinen

Törvesbrontie 63

10300 Karjaa

aleksi.lehikoinen@helsinki.fi

Petteri Lehikoinen (varaukset)

Hämeentie 95 A 9

00550 Helsinki

petteri.lehikoinen@helsinki.fi